

Česká školní inspekce
Fráni Šrámka 37, 150 21 Praha 5

Tematická zpráva

Inspekční hodnocení školních vzdělávacích programů

za období 2007 – 2010

Praha, září 2010

Obsah

Obsah.....	2
Úvod.....	3
1 Výsledky inspekce školních vzdělávacích programů.....	5
1.1 Rámcové vzdělávací programy	5
1.2 Soulad školních vzdělávacích programů s rámcovými vzdělávacími programy	6
1.2.1 Předškolní vzdělávání	6
1.2.2 Základní vzdělávání	9
1.2.3 Střední vzdělávání v gymnáziích	12
2 Hodnocení metodické podpory pro tvorbu a zavádění ŠVP	15
3 Hodnocení vzdělávání a přípravy pedagogických pracovníků k tvorbě a uplatňování vzdělávacích programů v praxi škol.....	16
3.1 Pedagogičtí pracovníci v předškolním vzdělávání	16
3.2 Pedagogičtí pracovníci v základním vzdělávání	16
3.3 Pedagogičtí pracovníci ve středním vzdělávání v gymnáziích.....	17
4 Hodnocení ekonomické podpory škol.....	18
5 Závěry.....	20
Seznam zkratk	24

Přílohy

- Příloha č. 1 Způsob hodnocení školních vzdělávacích programů Českou školní inspekci
- Příloha č. 2 Hodnocení souladu školních vzdělávacích programů pro předškolní vzdělávání s RVP PV
- Příloha č. 3 Hodnocení souladu školních vzdělávacích programů pro základní vzdělávání s RVP ZV
- Příloha č. 4 Hodnocení souladu školních vzdělávacích programů pro základní vzdělávání v nižším stupni víceletých gymnázií s RVP ZV
- Příloha č. 5 Hodnocení souladu školních vzdělávacích programů gymnázia s RVP G
- Příloha č. 6 Rozdíly v hodnocení souladu ŠVP a RVP jednotlivými skupinami hodnotitelů
- Příloha č. 7 Účast škol v projektech na podporu kurikulární reformy
- Příloha č. 8 Porovnání celkového souladu ŠVP s RVP v krajích

Úvod

Cílem rozsáhlého inspekčního tematického šetření je získávat poznatky, které umožňují charakterizovat vývoj regionálního školství v etapě tvorby a uplatňování ŠVP. V předkládané tematické zprávě se poukazuje především na přínosy a rizika tříletého vývoje kurikulární reformy. Rozhodujícím činitelům - veřejné správě i odborné veřejnosti - podává informaci o realizaci cílů reformy v praxi.

Vzdělávací soustava České republiky, cíle a obsah vzdělávání, procházejí změnami, které vytyčila desetiletá strategie Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. Bílá kniha) v roce 2000. V tomto dokumentu byla navržena doporučení pro změnu cílů a obsahu vzdělávání, předpokládala vytvoření Státního programu vzdělávání a soustavu navazujících rámcových vzdělávacích programů s vypracováním metodických pokynů pro tvorbu školních vzdělávacích programů. Veškeré inovace měly podpořit inovační a rozvojové programy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT).

V návaznosti na Bílou knihu byla v novém zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, vymezena nová soustava kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let:

- Národní program vzdělávání
- Rámcové vzdělávací programy
- Školní vzdělávací programy

Nové vzdělávací programy, jako zásadní krok změn obsahu a kurikulární reformy, jsou postupně zaváděny na jednotlivých úrovních vzdělávací soustavy od roku 2005. Vzdělávání podle školních vzdělávacích programů je naplněním nových principů kurikulární politiky zakotvených ve školském zákoně.

Pro uskutečnění této strategie byl podle školského zákona zpracován strategický dokument Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR (DZ 2005). Jednou z hlavních priorit této strategie byla „Modernizace obsahu učiva“.

Nové pojetí obsahu vzdělávání mělo podle DZ 2005 sledovat následující cíle:

- a. Přechod od osvojování si velkého objemu faktů k rozvoji klíčových životních dovedností.
- b. Zesílený důraz na výuku cizích jazyků, informační gramotnosti a občanské gramotnosti.
- c. Vnitřní diferenciaci a individualizaci vzdělávání s ohledem na specifické potřeby dětí, vytvoření prostředí usnadňující překonávání sociálních a zdravotních znevýhodnění a integraci zdravotně postižených žáků do běžných tříd.
- d. V odborném vzdělávání rozvoj oborů s širším odborným profilem, integraci všeobecného a odborného vzdělávání a posílení úlohy zaměstnavatelů při koncipování obsahu a cílů odborného vzdělávání.
- e. Zkvalitnění výuky na 2. stupni základní školy a zvýšení jeho prestiže.

Strategie kurikulární reformy byla aktualizována v DZ 2007. Zde bylo s využitím finančních prostředků ESF předpokládáno vytvoření metodické podpory a zaměření na připravenost pedagogických pracovníků.

Současnost představují na státní úrovni rámcové vzdělávací programy (RVP), které vymezují závazné cíle a obsah pro jednotlivé stupně vzdělávání. Jejich přípravou jsou pověřeny přímo řízené organizace ministerstva, Výzkumný ústav pedagogický v Praze (VÚP) a Národní ústav odborného vzdělávání (NÚOV), a vydává je MŠMT jako závazné

dokumenty. Po vydání RVP jsou školy povinny ve dvouleté lhůtě připravit vlastní dokument - školní vzdělávací program (ŠVP) - a zahájit jeho naplňování v konkrétní škole.

Školní úroveň představují ŠVP, podle nichž se uskutečňuje vzdělávání v jednotlivých školách. ŠVP si vytváří každá škola podle závazných zásad stanovených v příslušném RVP.

Rámcové i školní vzdělávací programy jsou veřejnými dokumenty, přístupnými pedagogické i nepedagogické veřejnosti.

Základním předpokladem úspěšné realizace dvouúrovňového kurikula je kvalitní zpracování jak RVP ze strany MŠMT, tak na ně navazujících ŠVP jednotlivých škol. Struktura RVP poskytuje školám prostor pro uplatnění autonomie, aby ŠVP využíval specifické podmínky k profilaci školy. ŠVP je školským zákonem stanoven jako povinná dokumentace školy. Musí být zpracován v souladu s RVP a s obecně platnými právními předpisy. Zákon ukládá České školní inspekci (ČŠI) sledovat a hodnotit soulad ŠVP s příslušnými RVP. Odpovědnost za vytvoření ŠVP má ředitel školy. Přípravou je zpravidla pověřen koordinátor, předpokládá se podíl celého pedagogického sboru.

Tato tematická zpráva je souhrnem poznatků a výsledků analýz z inspekčních zjištění, získaných kombinací kvantitativních a kvalitativních údajů ze všech forem inspekčních činností.

V první části jsou uvedeny souhrnné poznatky komparačních analýz dokumentů ŠVP. V tzv. prvním čtení hodnotily školní vzdělávací programy inspekční týmy a jejich posuzování se účastnili přizvaní odborníci a ředitel hodnocené školy. Cílem tohoto prvního kroku bylo zjistit úroveň ŠVP a hodnotit jejich soulad s příslušným RVP.

Ve druhé části jsou uvedeny výsledky hodnocení využití nabídky nezbytných podpůrných aktivit; metodické podpory, vzdělávání a přípravy pedagogických pracovníků a účasti navštívených škol na inovačních a rozvojových projektech.

Třetí část zprávy je závěrečným shrnutím. Závěry vypovídají o přínosech ŠVP v praxi škol. Hodnotí, jaké předpoklady mají školy k tomu, aby plnily úkoly školského zákona a poskytovaly vzdělání odpovídající náročným požadavkům dnešní doby.

Součástí zprávy jsou přílohy a tabulkové přehledy údajů z inspekční databáze pro odbornou veřejnost. Způsoby hodnocení, charakteristiky, rozsah a metodologie zjišťování jsou podrobněji uvedeny v příloze č. 1, většina materiálů je i volně přístupná na stránkách www.csicr.cz.

ČŠI si je vědoma, že hodnotí tu část vzdělávacího procesu, za kterou odpovídá stát a zřizovatelé a která má rozhodující vliv na úroveň dosahované kvality vzdělání. Samotný výsledek vzdělávání, tedy úroveň dosažených znalostí žáků, je předmětem jiného hodnocení a jiných tematických zpráv ČŠI.

Z této zprávy vyplývají doporučení školám a jejich zřizovatelům, tvůrcům RVP a také MŠMT.

1 Výsledky inspekce školních vzdělávacích programů

Obsahem této kapitoly je hodnocení stavu vydaných RVP a výsledky monitorování postupu škol při tvorbě a uplatňování ŠVP. Informace jsou shrnutím velkých souborů komparačních analýz souladů ŠVP ve školách předškolního, základního a středního vzdělávání s příslušnými RVP.

1.1 Rámcové vzdělávací programy

Současný stav soustavy kurikulárních dokumentů odpovídá vydaným rámcovým vzdělávacím programům a jim odpovídajícím školním vzdělávacím programům.

Tabulka 1 Přehled dosud vydaných rámcových vzdělávacích programů

Název rámcového vzdělávacího programu	Používaná zkratka	Platnost	Povinné zahájení vzdělávání ve školách
Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	RVP PV	2005	1. září 2007
Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením)	RVP ZV	2005	1. září 2007
Rámcový vzdělávací program pro základní školu speciální	RVP ZŠS	2008	1. září 2010
Rámcový vzdělávací program pro gymnázia	RVP G	2007	1. září 2009
Rámcový vzdělávací program pro odborné vzdělávání (ve čtyřech vlnách)	RVP OV		
1. vlna – 63 RVP	+ název oboru	2007	1. září 2009
2. vlna – 82 RVP	+ název oboru	2008	1. září 2010
3. vlna – 82 RVP	+ název oboru	2009	1. září 2011
4. vlna – 49 RVP (z toho 8 RVP pro obory vzdělávání v konzervatoři kategorie M, P)	+ název oboru	2010	1. září 2012
Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání	RVP ZUV	2010	1. září 2012
Rámcový vzdělávací program pro jazykové školy	RVP JŠ	2009	1. září 2011
Dva rámcové vzdělávací programy pro praktické školy:			
Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání praktická škola jednoletá	RVP PŠ 1	2010	1. září 2012
Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání praktická škola dvouletá	RVP PŠ 2	2010	1. září 2012

Celkem je v platnosti 286 RVP. Lhůta pro povinnost školy vzdělávat podle ŠVP je zákonem vymezena na dobu dvou let po vydání RVP.

ČŠI provedla rozbory RVP, analýza ukazuje na velmi odlišný přístup ke zpracování mezi oběma pověřenými řešiteli. RVP G zpracované VÚP mají odlišnou formu, jinak postavenou strukturu vzdělávacích oblastí než RVP zpracované NÚOV. Zatímco řada RVP

SOV zpracovaná NÚOV se opírá o profesní profil absolventa a standardy vydefinované podle mezinárodní stupnice ISCED, nejsou referenční úrovně v RVP pro gymnázia tak zřetelně vymezeny. Odlišnosti mezi oběma proudy vytvářejí bariéry ve všeobecném vzdělávání mezi skupinou gymnázií a odbornými školami a mohou být příčinou problémů reformy maturitní zkoušky. Střední školy jsou ve srovnání s ostatními segmenty více regulovány na vstupu i výstupu, RVP nejsou aktualizovány v souladu s častými změnami školské legislativy v uplynulém období.

Dalším problémem současné soustavy kurikulárních dokumentů je odklon řešitelů od zadání školského zákona. RVP splňují požadavek vymezení povinného obsahu a rozsahu vzdělávání, ale školy i veřejnost postrádají jasné vymezení požadovaných standardů alespoň v uzlových bodech vzdělávací dráhy žáka, doposud také není shoda na konečné podobě maturitní zkoušky. To může být i příčinou neprovázanosti RVP mezi stupni. Výjimkou je nastavení standardů pro oblast vzdělávání v cizích jazycích, kde byl využit Evropský referenční rámec.

V praxi se také projevuje problematické nastavení podmínek pro vzdělávání v RVP a funkčnost RVP jako závazného základu pro stanovení výše finančních prostředků přidělovaných školám podle § 160 až 162 školského zákona na základě krajských normativů.

Ve středním odborném vzdělávání ČŠI ověřuje hodnotící schémata RVP z 1. a 2. vlny na vzorku 930 ŠVP OV. O výsledcích pilotního ověřování v odborném vzdělávání bude pojednáno ve výroční zprávě ČŠI za uplynulý školní rok. V této tematické zprávě se ČŠI zaměřila na předškolní, základní a střední gymnaziální vzdělávání.

1.2 Soulad školních vzdělávacích programů s rámcovými vzdělávacími programy

ČŠI vyhodnotila od roku 2007 celkem 7 953 ŠVP v mateřských a základních školách a v gymnáziích.

Tabulka 2 Přehled počtu hodnocených dokumentů

Druh školy	2007 - 2008	2008 - 2009	2009 - 2010	Celkem hodnocených ŠVP	Aktuální počet škol podle ÚIV	Podíl hodnocených ŠVP * (v %)
Mateřská škola	362	1 092	1 493	2 947	4 826	61,1
Základní škola	567	1 292	1 509	3 368	4 125	81,6
VG – nižší stupeň	70	122	53	245	341	71,8
G4+VG vyšší stupeň	-	-	463	463	649	71,3
Celkem	999	2 506	4 448	7 953	9 941	70,6

* Uvádíme podíl inspektovaných škol z celkového počtu škol ve školském rejstříku.

Dokumenty jsou hodnoceny inspekčním týmem, přizvaným odborníkem a ředitelem školy podle stejného schématu. Výsledné hodnocení je dokončeno při navazující návštěvě školy, výstupem je veřejná inspekční zpráva. V hodnocení kvality ŠVP podle souboru kritérií schválených MŠMT jsou pak v inspekční zprávě využívány souhrnné výsledky hodnotitelských skupin. Inspekční zprávy o konkrétních navštívených školách najdou zájemci na www.csicr.cz.

1.2.1 Předškolní vzdělávání

ČŠI provedla v letech 2007-2010 komparační analýzu souladu ŠVP s RVP PV v **2 947 mateřských školách**, tj. 61,1 % ze všech mateřských škol v České republice. Z tohoto počtu

bylo 1 659 (56,3 %) tzv. malých škol (do 50 dětí). Z celkového počtu hodnocených ŠVP bylo plně v souladu s RVP 936 (31,8 %) dokumentů, v malých školách to bylo 463 (27,9 %). V tabulce uvádíme přehled souhrnného hodnocení souladu ŠVP s RVP PV podle oblastí vymezených RVP PV.

Tabulka 3 Soulad dokumentů ŠVP podle oblastí vymezených v RVP PV

Soulad ŠVP s RVP PV - 2 947 mateřských škol	2007-2010 2 947 ŠVP	
	stupeň souladu	
Oblast hodnocení	není	plně
Identifikační údaje o mateřské škole	28,6	71,4
Obecná charakteristika školy	16,6	83,4
Podmínky vzdělávání	50,6	49,4
Organizace vzdělávání	35,4	64,6
Charakteristika vzdělávacího programu	31,4	68,6
Vzdělávací obsah	57,1	42,9
Evaluační systém	51,9	48,1

Příloha č. 2 Hodnocení souladu školních vzdělávacích programů pro předškolní vzdělávání s RVP PV obsahuje podrobnější data ze souhrnného hodnocení souladů školních vzdělávacích programů s RVP PV.

Jak hodnotili členové inspekčního týmu a ředitelé škol jednotlivé části dokumentu ŠVP uvádíme v příloze č. 6 Rozdíly v hodnocení nesouladu ŠVP a RVP jednotlivými skupinami hodnotitelů. Ukazuje se, že nejpřísnější jsou v hodnocení přizvaní odborníci, kteří vycházejí i ze zkušeností vlastní praxe. Nejlépe hodnotí svůj vlastní program obvykle ředitel mateřské školy, zčásti to ukazuje i na velmi nízkou informovanost o cílech kurikulární reformy v předškolním vzdělávání. Část škol nepracuje dostatečně se školským zákonem, ani s RVP, a postupuje při tvorbě pouze podle Manuálu pro zpracování ŠVP PV vydaného VÚP. Vyskytly se i případy, kdy škola převzala dokument z jiné školy a nedokázala si program přizpůsobit vlastním specifickým a podmínkám.

Celkové výsledky hodnocení ukazují na přetrvávající nedostatky v následujících oblastech vymezených v RVP PV:

Vzdělávací obsah

Je nejkritičtější oblastí školních vzdělávacích dokumentů. Nesoulad s RVP PV byl zjištěn v 57,1 % mateřských škol. Ve školách nebyly konkrétně propojeny okruhy činností s očekávanými výstupy (47,6 % MŠ), školy neumějí nastavit tzv. integrované bloky učiva a popsat hlavní smysl jednotlivých bloků (37,3 % MŠ). Vzdělávací obsah je často opsaný mechanicky přímo z RVP a neodpovídá podmínkám dané MŠ. V aktivních MŠ je pro některé PP rámec RVP příliš svazující.

Vlastní hodnocení (evaluační systém)

Nedostatečné nastavení vlastního hodnocení se projevilo v 51,9 % MŠ. Tato oblast často neodpovídá požadavkům školského zákona a platné vyhlášky, školy neumí nastavit odpovědnost PP za vlastní hodnocení. Velmi častý je pouze formální a nefunkční popis, jednotlivé části nevytvářejí ucelený systém (40,5 % MŠ), neobsahují časové plány, způsoby hodnocení. Pravidla pro systematické hodnocení výsledků vzdělávání dětí a jejich pokroku nejsou v ŠVP správně nastavena.

Podmínky pro vzdělávání

V této oblasti neuspělo při hodnocení 50,6 % MŠ. Školy neumí popsat procesy řízení (43,9 % MŠ) a správně nastavit personální zajištění vzdělávání (31,2 % škol). Chybí informace o možnosti integrace dětí se SVP v běžných třídách, obecně chybí návaznost na vyšší stupeň vzdělání.

Silné a slabé stránky ŠVP v předškolním vzdělávání

Pro identifikaci pokroku škol při tvorbě dokumentů uvádíme silné a slabé stránky hodnocených ŠVP v tzv. malých MŠ (do 50 dětí) a velkých MŠ.

Tabulka 4 Silné stránky hodnocených ŠVP v předškolním vzdělávání

Sledovaný ukazatel	2007/2008		2008/2009		2009/2010	
	velké MŠ	malé MŠ	velké MŠ	malé MŠ	velké MŠ	malé MŠ
Školní vzdělávací program jasně stanovuje vzdělávací cíle a záměry školy	93,8	86,8	88,1	84,5	92,3	90,1
Obsah integrovaných bloků odpovídá věku, úrovni rozvoje a zkušenostem dětí, vychází z jejich potřeb a skutečností jim blízkých	90,6	83,0	74,1	71,4	81,0	77,1
Dobře jsou rozpracovány oblasti životosprávy, věcné a psychosociální podmínky	89,1	83,9	78,5	71,8	79,2	74,7
ŠVP vytváří možnosti rozvoje a využívání partnerské spolupráce s rodiči	87,5	82,7	76,5	71,2	77,0	74,6
Součástí systému hodnocení je sledování vzdělávacích pokroků dětí	83,3	75,1	79,8	75,9	88,3	78,6
Integrované bloky a školní projekty zahrnují všechny vzdělávací oblasti	73,8	71,4	72,4	68,0	76,7	71,1

Pozitivní trendy jsou především zjišťovány ve vztahu k tradičním přístupům ke vzdělávání dětí v předškolním věku. V MŠ je dlouhodobě hodnocena na vysoké úrovni podpora individuálních potřeb dětí, témata výchovy ke zdraví a partnerská spolupráce především s rodiči dětí. V MŠ jsou nejčastěji využívány školní projekty, v nichž spolupracují rodiče dětí. Školám nedělá problém jasně pojmenovat cíle předškolního vzdělávání.

MŠ se snaží o pestřejší nabídku aktivit nad úroveň požadavků stanovených v RVP. Do denního programu jsou např. začleněny různé zájmové kroužky, které zajišťují kmenoví PP většinou v odpoledních hodinách.

Postupně se zvyšuje podíl velmi kvalitně zpracovaných ŠVP, lze vytvořit nabídku příkladů dobré praxe pro rizikové školy. MŠ věnují více pozornosti podmínkám vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich podpoře, vedení se snaží o zajištění odborné poradenské péče. Po třech letech lze vysledovat, že v kvalitě ŠVP se postupně malé školy přibližují velkým školám.

Tabulka 5 Slabé stránky hodnocených ŠVP v předškolním vzdělávání

Sledovaný ukazatel	2007/2008		2008/2009		2009/2010	
	velké MŠ	malé MŠ	velké MŠ	malé MŠ	velké MŠ	malé MŠ
V mateřských školách členěných na třídy chybí charakteristika těchto tříd	59,4	45,1	45,5	40,9	24,0	23,5
Ze zpracování integrovaných bloků není zřejmé, jak se s nimi bude dále pracovat	54,5	48,9	47,8	54,3	32,8	40,5
Integrované bloky neobsahují jasné vymezení okruhů činností a očekávaných výstupů	34,4	52,8	51,7	56,4	44,3	42,2
Rozpracování oblasti řízení školy a vymezení odpovědnosti je většinou obecné	31,2	49,1	43,4	53,3	37,0	43,4
V konkrétním rozpracování systému hodnocení chybí časový plán	28,1	64,2	43,7	50,7	24,9	36,7
V systému hodnocení není jasně stanovena odpovědnost zúčastněných	28,1	58,5	45,2	52,2	29,0	41,2

Negativní zjištění jsou většinou v těch oblastech, které jsou v souvislosti se zavedením vzdělávání podle RVP pro školy zcela nové. Přesto je již nyní možné vysledovat postupné zlepšování kvality dokumentů. Zajímavý pokrok byl zaznamenán ve tříletém srovnání škol: mezi velkými školami významně vzrůstá podíl škol s dobře zpracovanými charakteristikami tříd. Zároveň se však snižuje počet škol, které zvládají zásady řízení a rozdělení kompetencí, přetrvává neznalost sestavování a smyslu integrovaných bloků. V malých školách se skokově zlepšily systémy vlastního hodnocení.

Dílčí závěry

V předškolním vzdělávání předložily dokument školní vzdělávací program všechny navštívené mateřské školy, dokumenty jsou velmi různého rozsahu (od 10 až do 1 000 stran) a úrovně, v některých školách byly první verze ŠVP dokonce zpracovány ručně. Dokumenty obsahují řadu velmi podrobných a nadbytečných informací, které RVP PV vůbec nevyžaduje a způsobují nadměrnou administrativní zátěž jak pro vedení škol, tak pro PP. Z řady dokumentů vyplývá jistá bezradnost a neznalost cílů kurikulární reformy obecně.

Celkově schází jasné vymezení povinných částí ŠVP a jeho veřejných a neveřejných příloh, v RVP PV jsou velmi často využívány pojmy „mohl by, měl by“ apod.

Nejasná terminologie a rozpor se školským zákonem a vyhláškou je v oblasti vlastního hodnocení školy. Terminologie v RVP PV je nejednotná, pro řadu PP zavádějící a příliš teoretická, nebyly vytvořeny podmínky pro zavedení nové terminologie do současné praxe.

1.2.2 Základní vzdělávání

ČŠI provedla v letech 2007-2010 komparační analýzu souladu ŠVP s RVP ZV ve **3 368 základních školách** a v **nižším stupni 245 víceletých gymnázií**. Z tohoto počtu bylo 1946 (tj. 57,8 %) tzv. malých škol (do 150 žáků). ČŠI tak k 30. červnu 2010 zhodnotila 3 613 ŠVP pro základní vzdělávání, z nich bylo plně v souladu s RVP ZV 1091 (30,2 %).

Tabulka 6 Soulad dokumentů ŠVP podle oblastí vymezených v RVP ZV

Soulad ŠVP s RVP ZV – 3 368 základních škol a 245 víceletých gymnázií – nižší stupeň	2007-2010 Celkem 3 613 ŠVP	
	stupeň souladu	
Oblast hodnocení	není	plně
Údaje o ŠVP identifikační údaje	17,1	82,9
Charakteristika školy v ŠVP	36,3	63,7
Charakteristika ŠVP	49,6	50,4
Učební plán	40,1	59,9
Učební osnovy	44,7	55,3
Pravidla hodnocení žáků	34,6	65,4
Vlastní hodnocení školy	39,7	60,3

Podrobnější zjištění o kvalitě dokumentů ŠVP ZV jsou uvedeny v příloze č. 3 Hodnocení souladu školních vzdělávacích programů pro základní vzdělávání s RVP ZV a v příloze č. 4 Hodnocení souladu školních vzdělávacích programů pro základní vzdělávání v nižším stupni víceletých gymnázií s RVP ZV.

Jak hodnotily skupiny hodnotitelů je uvedeno v příloze č. 6 Rozdíly v hodnocení nesouladu ŠVP a RVP jednotlivými skupinami hodnotitelů. Nejprísnejší je hodnocení prizvaných odborníků z praxe a znovu se ukazuje, že ředitelé škol vidí svůj dokument příznivěji než ostatní hodnotitelé. Soustředí se především na formální požadavky a nevyužívají možnosti srovnávání svého ŠVP s jinými školami. Není běžná spolupráce mezi školami, chovají se spíše konkurenčně.

Celkové výsledky hodnocení ukazují na přetrvávající nedostatky v následujících oblastech vymezených v RVP ZV:

Charakteristika ŠVP

Ve sledovaných ukazatelích této oblasti byl zjištěn nesoulad ve 49,6 % škol. Problémem, který přetrvává, je nabídka vzdělávacích aktivit pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. V základních školách není tato problematika zahrnuta ve 38,4 % ŠVP, na nižších stupních víceletých gymnázií neuvádí podporu těmto žákům v 53,1 % ŠVP. Zde lze konstatovat i přímý rozpor dokumentu ŠVP se školským zákonem. Školy často zpracovaly péči o žáky se ŠVP jen v omezení na žáky se zdravotním postižením, a to zejména žáky s vývojovými poruchami učení. Za rizikové lze považovat to, že v ŠVP není uvedeno zabezpečení výuky žáků se sociálním znevýhodněním u 41,4 % ŠVP ZŠ a u 50,2 % ŠVP víceletých gymnázií. Vzhledem k nejasným kritériím pro identifikaci těchto žáků ředitelé škol argumentují, že je ve škole nemají a proto tuto oblast ani nerozpracovávají. V nižším stupni víceletých gymnázií byla v 10,3 % nedostatečně popsána organizace přijímacího řízení.

Učební osnovy

Největší problémy se vyskytly v konkretizaci námětů a činností průřezových témat (31 % ZŠ a 26,6 % víceletých gymnázií). Školy zařazovaly průřezová témata do učebních osnov pouze formálně, chyběla představa o realizaci tematického okruhu. Vysoký je i podíl škol, které nedostatečně vymezily vzdělávací obsahy vyučovacích předmětů (25,9 % ZŠ a 29,1 % víceletých gymnázií). Nedostatek spočíval především v absenci učebních osnov volitelných vyučovacích předmětů.

Učební plány

Hlavním rizikem této oblasti je nesoulad časové dotace školních učebních plánů s rámcovými učebními plány RVP ZV, a to jak na 1. stupni (20,7 % ZŠ), tak na 2. stupni (18,4 % ZŠ a 22,0 % víceletých gymnázií). V jedné třetině hodnocených škol vedení nezaznamenalo aktualizaci RVP ZV upřesněnou v Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění RVP ZV, č. j. 15523/2007-22 ze dne 26. června 2007, proto učební plány těchto škol nebyly v souladu s poslední platnou verzí RVP ZV.

Vlastní hodnocení školy

Vedení škol při zpracování systému vlastního hodnocení školy ve ŠVP nepostupuje v souladu s platnými školskými předpisy. Pro tvorbu kritérií využívají spíše vnější nabídky (ČŠI, SCIO, KALIBRO, zřizovatel), o zpracování a vydání vlastních kritérií se nepokusilo 20 % ZŠ a 32,6 % víceletých gymnázií. Nesprávné nastavení cílů vlastního hodnocení školy bylo zjištěno u 14 % ZŠ a 25,4 % víceletých gymnázií.

Silné a slabé stránky ŠVP v základním vzdělávání

Pro identifikaci pokroku základních škol při tvorbě dokumentů uvádíme v následující tabulce silné a slabé stránky hodnocených ŠVP.

Tabulka 7 Silné stránky hodnocených ŠVP v základním vzdělávání

Sledovaný ukazatel	2007/2008		2008/2009		2009/2010	
	velké ZŠ	malé ZŠ	Velké ZŠ	malé ZŠ	velké ZŠ	malé ZŠ
ŠVP jasně stanovuje vzdělávací cíle a záměry škol	96,3	94,2	97,2	96,4	97,8	97,7
ŠVP rozpracovává strategie k dosažení cílů výchovy a vzdělávání	92,8	87,8	89,5	86,8	92,1	91,8
ŠVP vytváří možnosti rozvoje a využívání partnerské spolupráce s rodiči	92,2	91,3	87,1	81,8	91,5	91,3
V ŠVP je dobře zpracovaná charakteristika pedagogického sboru	92,2	88,9	86,0	83,1	90,4	88,7
V ŠVP jsou jasně vymezeny oblasti vlastního hodnocení školy	89,7	82,1	88,0	79,9	84,7	81,5
ŠVP zahrnuje obsah a formy zabezpečení výuky mimořádně nadaných žáků	85,3	76,9	87,0	76,3	93,5	87,3

V přehledu jsou vybrány části s patrným pokrokem a jsou porovnávány malé a velké školy. Potvrzuje se trend patrný i v předškolním vzdělávání, že se školy drží tradičního pojetí, navazují částečně na ověřené vzdělávací projekty a vlastní praxí osvědčené postupy. Zlepšila se snaha škol o získání strategických partnerů. Postupně vyrovnávají se rozdíly mezi malými a velkými školami naznačují dobré zacílení podpůrných opatření a lze ocenit aktivní zapojení malých škol.

Tabulka 8 Slabé stránky hodnocených ŠVP v základním vzdělávání

Sledovaný ukazatel	2007/2008		2008/2009		2009/2010	
	velké ZŠ	malé ZŠ	velké ZŠ	malé ZŠ	velké ZŠ	malé ZŠ
Není rozpracováno komplexní zabezpečení výuky žáků se sociálním znevýhodněním	48,6	53,8	41,4	51,1	29,4	36,3
Nejsou rozpracovány nebo respektovány poznámky k učebnímu plánu	31,9	35,6	35,8	41,7	25,0	24,3
Součástí ŠVP nejsou pravidla hodnocení žáků	31,2	39,6	29,0	39,0	22,1	23,9
ŠVP vůbec nepočítá se zapojením do dlouhodobých projektů a mezinárodní spolupráce	25,9	44,4	32,2	47,5	20,7	29,3
Nejsou jasně stanovena kritéria vlastního hodnocení školy	25,4	34,4	34,1	42,8	26,7	30,5
Nejsou konkretizovány náměty a činnosti v průřezových tématech	23,3	38,6	32,3	41,7	21,2	26,7

Ke slabým stránkám hodnocení v uplynulém období stále patřily velmi důležité úkoly školy ve vztahu k záměrům kurikulární reformy. Je zřejmé, že opatření škol směřují ke zlepšení úrovně dokumentů. Metodickou podporu potřebují obě skupiny škol především pro práci s průřezovými tématy RVP ZV a pro dopracování učebních plánů.

Dílčí závěry

V základním vzdělávání předložily školní vzdělávací program všechny hodnocené základní školy a víceletá gymnázia. Dokumenty byly rozdílného rozsahu (až 1500 stran) a úrovně, ŠVP obsahují řadu velmi podrobných a nadbytečných informací, které RVP ZV nevyžaduje a způsobují nadměrnou administrativní zátěž pro školy (např. opisování klíčových kompetencí z RVP ZV do ŠVP).

Samotná tvorba ŠVP a jeho následná realizace byly pro školy velkou příležitostí k vnitřní pozitivní proměně; např. v mnoha školách vedl proces tvorby ŠVP k posílení spolupráce mezi pracovníky a vedením školy a ke zlepšení celkové atmosféry. Malým školám chybí vhodné formy metodické podpory. Řada těchto škol totiž nemá dobré ICT vybavení a má omezený přístup k metodickým portálům.

V řadě škol byla povinnost vytvořit vlastní ŠVP naopak chápána jako vynucená formalita. Zjištění ČŠI upozorňují na riziko výskytu učitelů (přibližně 10 %), kteří se nepodílejí na tvorbě ŠVP a nerozvíjejí své kompetence k ŠVP.

Struktura vlastního hodnocení školy často není v souladu s platným právním předpisem (vyhláška č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy, ve znění pozdějších předpisů). Pravidla hodnocení žáků v ŠVP jsou mnohdy v rozporu s vydaným školním řádem, který obsahuje pravidla hodnocení výsledků vzdělávání žáků v souladu se školským zákonem.

1.2.3 Střední vzdělávání v gymnáziích

ČŠI zahájila ve školním roce 2009/2010 inspekci ŠVP **ve čtyřletých gymnáziích a na vyšším stupni víceletých gymnázií** a provedla komparační analýzu souladu **463 ŠVP s RVP G**. Z celkového počtu hodnocených ŠVP bylo v těchto subjektech plně v souladu s RVP G 183 (39,5 %). Podle zřizovatele byla celkově nejúspěšnější skupina veřejných gymnázií, následují soukromá a církevní.

Tabulka 9 Soulad dokumentů ŠVP podle oblastí vymezených v RVP G

Soulad ŠVP s RVP G - 463 ŠVP v G4 a G8 (vyšší stupeň)	2009/2010 463 ŠVP	
	stupeň souladu	
Oblast hodnocení	není	Plně
Identifikační údaje	14,1	85,9
Charakteristika školy v ŠVP	11,2	88,8
Charakteristika ŠVP	35,1	64,9
Učební plán	27,1	72,9
Učební osnovy	36,0	64,0
Pravidla pro hodnocení žáků	14,9	85,1
Vlastní hodnocení školy	21,3	78,7

Podrobnější zjištění o kvalitě dokumentů ŠVP jsou uvedena v příloze č. 5 Hodnocení souladu školních vzdělávacích programů gymnázia s RVP G.

Jak hodnotily skupiny hodnotitelů je uvedeno v příloze č. 6 Rozdíly v hodnocení nesouladu ŠVP a RVP jednotlivými skupinami hodnotitelů.

Výsledek zjišťování na vybraném vzorku škol naznačuje, že velmi pozitivně vidí své vlastní dokumenty ředitelé škol. V případě gymnázií je zřejmá i vyšší náročnost na program u školních inspektorů se specializací na střední vzdělávání. Vzhledem k tomu, že gymnázia velmi úzce spolupracují v odborných asociacích a vzhledem k jejich nízkému počtu, lze vysledovat jistou kolegiální externistů s ředitelem.

Celkové výsledky hodnocení naznačují, že gymnázia tvorbu ŠVP zvládly na dobré úrovni, nedostatky byly zjištěny v následujících oblastech vymezených v RVP G:

Učební osnovy

Nejvyšší podíl nedostatků byl zaznamenán v kapitole učební osnovy u 36% G. Byly registrovány chyby ve zpracování souladu očekávaných výstupů RVP a ŠVP, rozpracování učiva z RVP do ročníků a průřezových témat s konkretizací námětů a činností v ročníku.

Charakteristika ŠVP

Problémy byly u 35,1 % G v zabezpečení výuky pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, především v zabezpečení výuky pro žáky se sociálním znevýhodněním. V nižším stupni víceletých G nebyla tato část zpracována v 52,8 % ŠVP, často uváděným důvodem bylo, že se s těmito žáky setkávají minimálně, nebo že k nim přistupují zcela individuálně. ČŠI to hodnotí jako skrytou hrozbu nerovného přístupu ke vzdělání pro žáky se sociálním znevýhodněním.

Rozdíly mezi školami různých zřizovatelů

V obou výše uvedených oblastech je podíl v hodnocení neúspěšných škol ve skupinách podle zřizovatelů stejný, v hodnocení neuspěla více než jedna třetina škol.

Významnější možný vliv zřizovatele na úspěšnost školy při tvorbě dokumentů ŠVP se projevil v některých dalších oblastech při hodnocení souladu. Veřejná gymnázia zvládla nejlépe oblast „Učební plány“ (78,3 %). Soukromá gymnázia jsou nejúspěšnější v oblasti identifikační údaje (98,8 %) a „Pravidla pro hodnocení žáků“ (91,3 %). Církevní gymnázia měla nejlepší výsledek v oblasti „Charakteristika školy v ŠVP“ (94,6 %).

Silné a slabé stránky ŠVP v gymnáziích

V následujícím přehledu uvádíme silné a slabé stránky ŠVP v gymnáziích podle dosavadních výsledků.

Tabulka 10 Silné a slabé stránky ŠVP ve čtyřletých gymnáziích a ve vyšším stupni víceletých gymnázií navštívených ve školním roce 2009/2010

Silné stránky		Slabé stránky	
Sledovaný ukazatel	%	Sledovaný ukazatel	%
Profil absolventa vymezený v ŠVP je v souladu se vzdělávacími cíli a záměry školy	97,8	Není plně rozpracováno zabezpečení výuky žáků se sociálním znevýhodněním	31,5
ŠVP jasně stanovuje vzdělávací cíle a záměry školy	97,8	Vzdělávací obsah předmětů je stanoven jen rámcově	26,8
ŠVP vytváří možnosti rozvoje spolupráce s partnery	95,0	Není plně rozpracováno zabezpečení výuky žáků se zdravotním znevýhodněním	25,1
ŠVP koncipuje zapojení do dlouhodobých projektů a mezinárodní spolupráce	95,0	Nejsou rozpracovány nebo plně respektovány poznámky k učebnímu plánu	23,8
ŠVP řeší zabezpečení výuky mimořádně nadaných žáků	94,8	Není plně rozpracováno zabezpečení výuky žáků se zdravotním postižením	19,7
Ve ŠVP je dobře zpracovaná charakteristika pedagogického sboru	94,4	Vymezení očekávaných výstupů ŠVP není plně v souladu s RVP	19,4
Disponibilní časová dotace je využita v souladu s doporučením RVP a se zaměřením školy	93,7	V rozpracování průřezových témat chybí konkretizace námětů a činností v ročníku	19,0

Hodnocení v gymnáziích bylo uskutečňováno již v době přípravy ŠVP v pilotních školách, nelze však zatím vyvozovat, jaké trendy bude mít další etapa při postupném zavádění ŠVP ve všech ročnících gymnázia. Uvedené výsledky inspekce v prvním roce výuky podle ŠVP považujeme za referenční hodnoty ve vybraných oblastech RVP G.

Gymnázia jsou velmi úspěšná při zpracování profilu absolventa a dobře vymezují své strategické priority. Vysoké hodnocení mají i ve schopnosti aktivní spolupráce s partnery a jejich profily jsou většinou správně zaměřeny na žáky mimořádně nadané.

Dílčí závěry

Ve všech sledovaných gymnáziích byly předloženy školní vzdělávací programy (v rozsahu 200 – 800 stran), které svou strukturou odpovídaly současnému RVP. ŠVP v některých případech obsahovaly řadu zbytečných citací z RVP. Souhrnné výsledky naznačují vliv zřizovatele v některých dílčích oblastech.

Z připravených dokumentů škol po prvním roce hodnocení je předčasné naznačovat trendy a vyvozovat závěry o dopadu ŠVP v praxi škol.

V současných dokumentech škol jsou ukazatele „Organizace přijímacího řízení“ a „Organizace maturitních zkoušek“ na vysokém stupni souladu (cca 90 %) podle stávajícího RVP G. Školy formálně zvládly změnu v přijímání žáků ke studiu, lze předpokládat možné riziko při změnách legislativní podoby maturitní zkoušky.

2 Hodnocení metodické podpory pro tvorbu a zavádění ŠVP

Záměr vytvořit podmínky pro komplexní metodickou podporu tvorby ŠVP a jejich inovaci včetně konzultační a poradenské činnosti v oblasti tvorby metodologických nástrojů a dokumentů kurikulární reformy podle DZ 2007 nebyl dostatečně naplněn. Uvádíme nabídku metodických materiálů pro školy:

Pro předškolní vzdělávání

Manuál pro tvorbu školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy
Příloha – tvorba ŠVP ve speciální mateřské škole
Praktický průvodce třídním vzdělávacím programem
Poznámky k tvorbě vzdělávacího obsahu přípravných tříd ve ŠVP

Pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – pomůcka
(*praktická pomůcka na pomoc učitelům - aktuální znění k 1. 9. 2010*)
Manuál pro tvorbu ŠVP v základním vzdělávání
Struktura ŠVP ZV a Komentář ke struktuře ŠVP ZV
Klíčové kompetence v základním vzdělávání
Příručka příkladů dobré praxe
Školní vzdělávací program pro školy s ročníky pouze 1. stupně – příklady, ukázky, pohledy z praxe

Pro gymnaziální vzdělávání

Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů na gymnáziích

Metodická podpora je učitelům přístupná na portálu www.rvp.cz. Zaměření řešitelů především na elektronickou formu nabídky je problémem pro malé školy s nedostatečným vybavením ICT.

Školám chybí podpora ICT pro tvorbu ŠVP, nebyl zjištěn vhodný SW produkt, který by usnadnil tvorbu ŠVP a snížil vysokou administrativní náročnost. Nebyla tím vytvořena ani možnost následné validace školních vzdělávacích programů a jejich citlivé usměrňování v rozsahu a míře detailu potřebného pro naplnění požadavků RVP.

Mateřské a základní školy by uvítaly centrální nabídku ověřených modelových školních vzdělávacích programů pro různé typy škol, ze kterých by mohly s jistotou při přípravě vlastního dokumentu vycházet.

Úroveň informovanosti o cílech změn ve školách je nízká, učitelé byli sice s RVP seznámeni, ale prozatím je znají málo a nepřijímají je s pochopením. V řadě škol považují PP i samotný ŠVP za zbytečný a formální dokument, který málo podporuje zvyšování kvality procesu vzdělávání, neumí s RVP a ŠVP pracovat, nejsou k tomu ani motivováni.

Školy mají malý prostor k setkávání pedagogických pracovníků pro výměnu zkušeností a vytváření spolupracujících sítí.

Konzultační místa pro školy byla vytvořena na pracovištích NIDV. Od roku 2007 zajišťuje ČŠI možnost konzultací ve všech krajských inspektorátech. ČŠI a MŠMT nabízejí prostřednictvím svých webových stránek i právní poradnu pro školy a veřejnost.

3 Hodnocení vzdělávání a přípravy pedagogických pracovníků k tvorbě a uplatňování vzdělávacích programů v praxi škol

Při navazujících návštěvách škol se ČŠI zaměřila především na personální předpoklady škol pro naplnění nových úkolů kurikulární reformy. Učitelé a jejich role jsou v této souvislosti jistě hlavním faktorem možných úspěchů a rizik naplnění reformních cílů ve školách. Inspekce zjišťovala vybrané ukazatele podpory, např. přístup k základním informacím a možnosti vzdělávání k ŠVP. Hodnotila i participaci PP na tvorbě strategických dokumentů školy a míru jejich spoluúčasti na tvorbě ŠVP. Pro určení efektivity dílčích podpor PP uvádíme výsledky srovnání mezi skupinou úspěšných a neúspěšných škol při obhajobě souladu ŠVP a RVP.

3.1 Pedagogičtí pracovníci v předškolním vzdělávání

Poznatky ČŠI získala z řízených rozhovorů a inspekčních hospitací u 3 094 PP v MŠ, tj. přibližně 12 % ze všech PP v tomto segmentu vzdělávání. Celkové hodnocení personálních předpokladů bylo neutrální vůči kvalitě dokumentů ŠVP.

Podíl kvalifikovaných PP byl v tomto školním roce 85,9 %, od roku 2007 poklesla míra kvalifikovanosti PP v navštívených MŠ o 1,2 %, podíl PP do 3 let praxe se zvýšil o 3,9 %, mírně se zvyšuje i podíl PP s 36 a více lety praxe. V předškolním vzdělávání je význam míry kvalifikovanosti PP zřejmý (86,3 % v úspěšných MŠ a 80 % v neúspěšných MŠ).

Možnost přímo ovlivnit vzdělávací strategii své školy uvedlo 88 % PP a možnost podílet se přímo na tvorbě ŠVP mělo 81 % PP.

Informace o RVP získalo 93 % PP, nejčastější způsob byla forma účasti v programech kombinovaného studia (48 % PP) a samostudium dokumentace (34 % PP). I v tomto případě lze konstatovat, že úspěch škol zvýšila pozornost věnována RVP PV (93,3% v úspěšných a 88 % v neúspěšných MŠ).

Účast v DVPP se zaměřením na tvorbu a práci se ŠVP uvedlo 65,7 % PP, většina MŠ zdůrazňuje potřebu proškolených koordinátorů ŠVP a konzultačních míst. Ve srovnání není dopad vzdělávání u MŠ tak výrazný jako v ostatních segmentech, protože podpora vzdělávání v MŠ je nízká a poptávka vysoce převyšuje nabídku a možnosti škol.

3.2 Pedagogičtí pracovníci v základním vzdělávání

Poznatky ČŠI získala z řízených rozhovorů a inspekčních hospitací u 8 275 PP v ZV, tj. přibližně 14,4 % ze všech PP v tomto segmentu vzdělávání.

Podíl kvalifikovaných PP v tomto školním roce byl 79,4 %. Od roku 2007 se zvýšila míra kvalifikovanosti PP v navštívených ZŠ o 6,6 %, podíl pedagogických pracovníků do 3 let praxe se snížil o 2 %, mírně se snížil podíl PP s 36 a více lety praxe. V základním vzdělávání nebyla v úrovni hodnocených dokumentů vysledována významnější souvislost s kvalifikovaností PP.

Možnost přímo ovlivnit vzdělávací strategii své školy uvedlo 92 % PP, mírně vyšší bylo zapojení PP v úspěšně hodnocených ŠVP. Podíl na tvorbě ŠVP uvedlo shodně 86 % PP ve školách, které uspěly, i v těch, které soulad ŠVP dosud neobhájily.

Informace o RVP získalo 98,5 % PP, nejčastější způsob byla smíšená externí a interní forma (62 % PP) a samostudium z dokumentace (17,5 % PP).

Nejvýznamnějším předpokladem pro úspěch v hodnocení souladu ŠVP se ukázala účast PP v některé formě DVPP se zaměřením na tvorbu a práci se ŠVP. Ve školách, v nichž je mezi ŠVP a RVP soulad, je podíl účasti v DVPP téměř 83 %, v neúspěšných necelých 73 %.

3.3 Pedagogičtí pracovníci ve středním vzdělávání v gymnáziích

Poznatky ČŠI získala z řízených rozhovorů a inspekčních hospitací u 1 810 PP v gymnáziích, tj. přibližně 15 % ze všech PP v tomto segmentu vzdělávání.

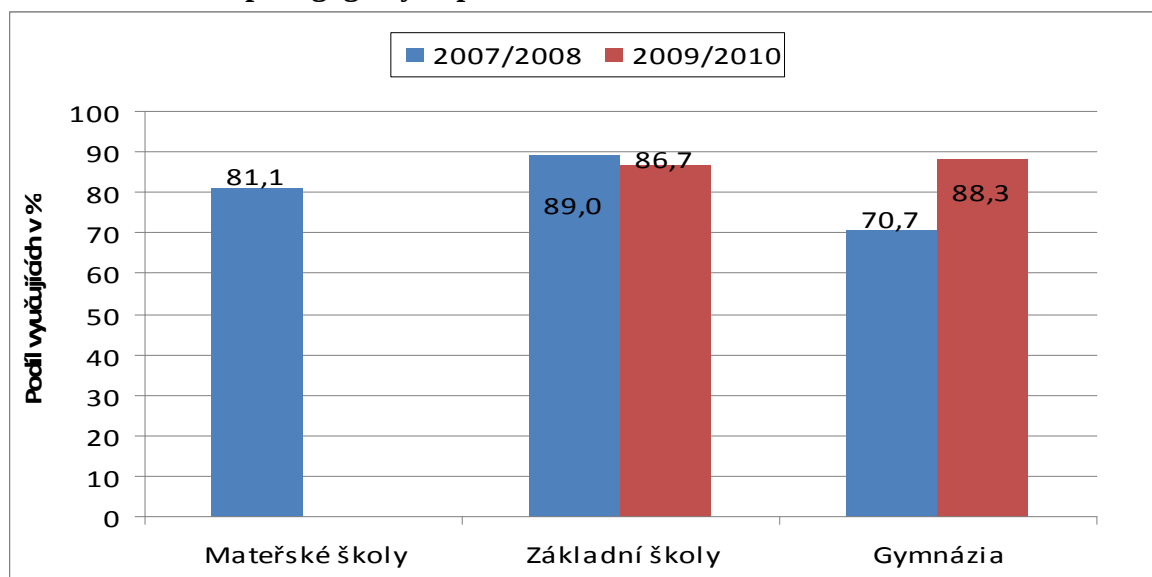
Podíl kvalifikovaných PP ve školním roce 2009/2010 byl 93,8 %; od roku 2007 se zvýšila míra kvalifikovanosti PP v navštívených gymnáziích o 2,2 %. Podíl pedagogických pracovníků do 3 let praxe se snížil o 8,6 %, mírně se zvyšuje podíl PP s 36 a více lety praxe.

Možnost přímo ovlivnit vzdělávací strategii své školy uvedlo 86 % PP a možnost podílet se přímo na tvorbě ŠVP mělo 88 % PP.

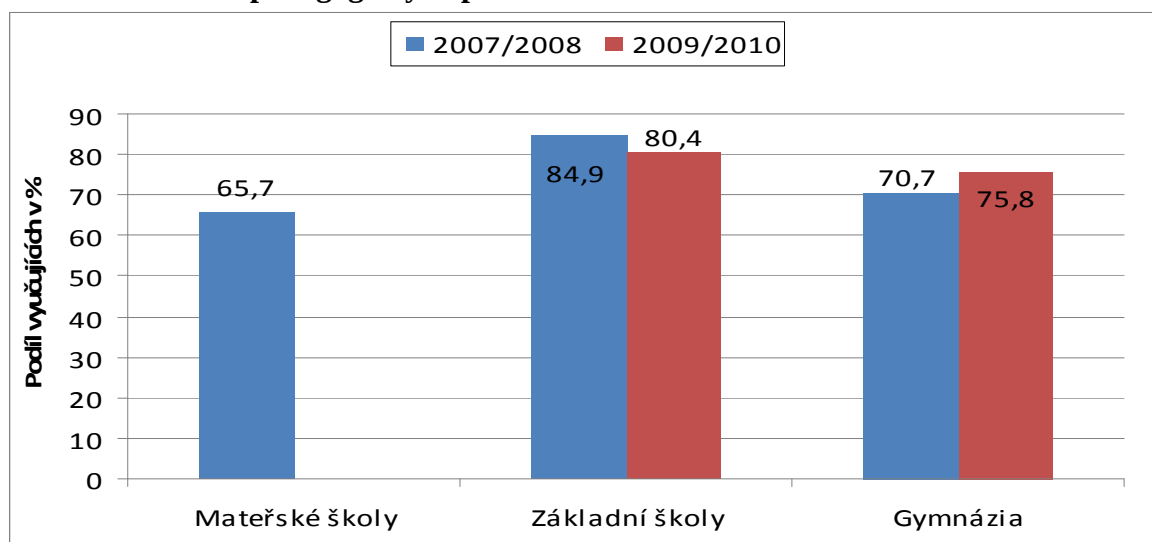
Informace o RVP získalo 98,1 % PP, nejčastějšími způsoby byla účast v programech kombinovaného studia (54 % PP) a samostudium z dokumentace (21 % PP).

Velmi dobrá úroveň ŠVP je spojena se zapojením PP na tvorbě ŠVP, v úspěšných gymnáziích to bylo 93 % PP, v neúspěšných 85 %. Motivujícím faktorem je i účast PP v DVPP ke tvorbě ŠVP - v úspěšných školách byla účast v 81,8 % a v neúspěšných 73,4 %.

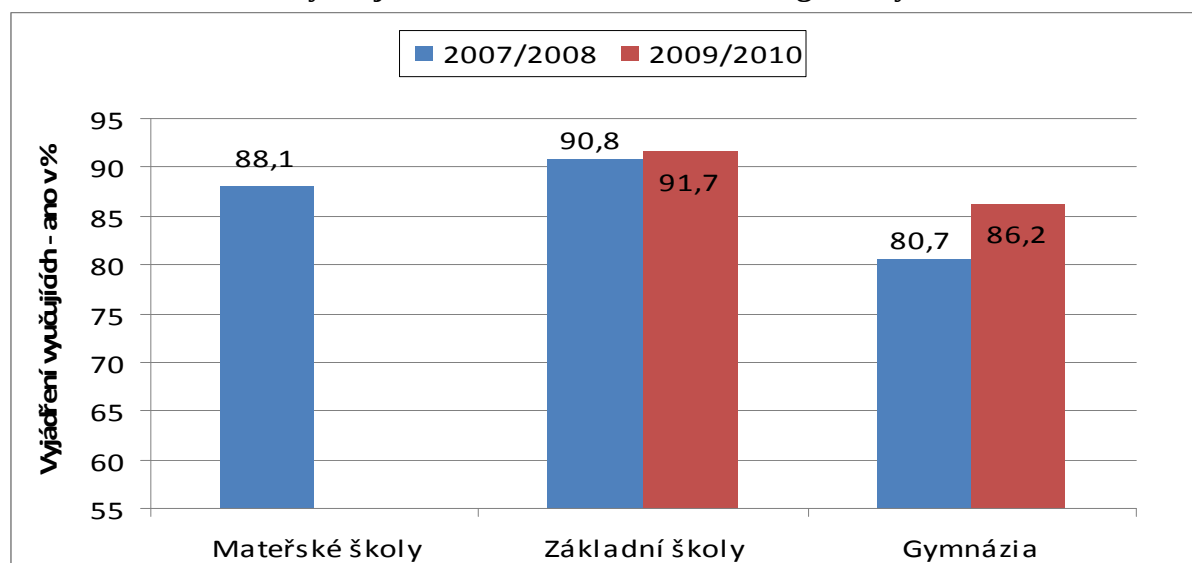
Graf č. 1 Podíl pedagogických pracovníků na tvorbě ŠVP

Graf č. 2 Účast pedagogických pracovníků na vzdělávání k tvorbě ŠVP

Graf č. 3 Možnost vyučujících ovlivnit vzdělávací strategii školy

4 Hodnocení ekonomické podpory škol

ČŠI hodnotila při navazujících návštěvách škol možnosti ekonomické podpory podle vybraných kritérií. Při šetření ve školách ČŠI hodnotí materiální a finanční předpoklady škol, podrobnější informace zveřejňuje ve výročních zprávách. Ve všech hodnocených segmentech byl zjištěn paradox – ve školách, které neuspěly, byl vysoký podíl těch, v nichž byly zdroje a vybavenost hodnoceny jako nadprůměrné. Tento rozpor napovídá, že velmi dobré podmínky neznamenaají automaticky vyšší kvalitu ŠVP.

ČŠI zjišťovala v navštívených školách možnosti zapojení do inovačních a rozvojových projektů na podporu tvorby a zavedení ŠVP do praxe.

Možnost zapojení a využití dotovaných projektů na podporu ŠVP mělo 12 % PP v MŠ, 40 % PP v ZŠ, v gymnáziích bylo v projektech zapojeno 52 % PP v navštívených školách.

V příloze č. 7 uvádíme účast škol v projektech, které jsou zacílené na podporu kurikulární reformy podle stupně vzdělání. Výskyt takových projektů ve školách poklesl z 1 243 v roce 2008 na 1 108 v roce 2010, průměrný index změny byl 0,89.

Možnost zapojení mateřských škol je velmi malá a dokonce se snižuje (index změny 0,67), možnosti základních škol se také snížily (index změny 0,85) a ve středních školách je stav téměř vyrovnaný (index změny 1,01). Vzhledem k tomu, že některé školy realizují více projektů v různých programech, je obtížné odhadnout podíl aktivních a pasivních škol. ČŠI nemá centrální přístup k datům o skutečném financování programů a zastoupení škol ani k podrobnějším datům z krajů. Kvalifikovaný odhad podle počtu škol uvedených ve statistice ÚIV (MŠ 4 826; ZŠ 4 125; SŠ 1 490) ukazuje na příznivější poměr právě u středních škol. To je mírně v rozporu s faktickou potřebou mateřských a základních škol, které již povinnost vzdělávat podle ŠVP měly od roku 2007, zatímco střední školy se připojily až později. Zjištění může také naznačovat skutečnost, že kraje preferují především školy, které samy zřizují. Ve všech segmentech byla největší účast v programu na podporu konektivity škol v rámci SIPVZ.

Inspekce hodnotí velmi pozitivně celkové zvýšení účasti navštívených škol v rozvojových projektech od roku 2008 (účast škol ve 2 600 projektech) do roku 2010 (účast škol v 5 538 projektech), která se více než zdvojnásobila. Z analýzy stavu v jednotlivých krajích vyplývá, že se nejvíce zvýšila v Olomouckém kraji (index změny 5,07), ve Zlínském kraji (index změny 4,45), v Ústeckém kraji (index změny 2,94) a v Moravskoslezském kraji

(index změny 2,87). ČŠI doporučuje zaměřit se na možnost zvýšení účasti škol v krajích Vysočina (index změny 1,10), v Karlovarském kraji (index změny 1,12) a v Jihočeském kraji (index změny 1,28).

K hodnocení správného nastavení podpory v jednotlivých krajích lze využít údaje o úspěšných a neúspěšných školách podle přehledu v krajském členění v příloze č. 8 Porovnání celkového souladu ŠVP s RVP v krajích. Vysokou neúspěšnost má v hodnocení souladu ŠVP a RVP Ústecký kraj, a to ve všech segmentech (95 % ŠVP PV; 97,8 % ŠVP ZV a 95,8 % ŠVP G). Problémy jsou v Jihomoravském kraji v 98 % ŠVP PV a v 95,7 % ŠVP G a ve Zlínském kraji v 95,7 % ŠVP PV a v 92,3 % ŠVP G. V Olomouckém kraji potřebuje podporu předškolní vzdělávání, v němž neuspělo 93,2 % ŠVP PV, v Libereckém kraji bylo 91,5 % neúspěšných ŠVP ZV. V předškolním vzdělávání nejlépe uspěly v hodnocení MŠ v Libereckém kraji (56,5 % ŠVP PV) a ve Středočeském kraji (55,9 % ŠVP PV). V základním vzdělávání byla vysoká úspěšnost ZŠ v Jihočeském kraji (79,6 % ŠVP PV), v Karlovarském kraji (74,5 % ŠVP ZV) a v Olomouckém kraji (73,4 % ŠVP ZV). V gymnáziích byla hodnocena nejvyšší úspěšnost škol v Olomouckém kraji (80,0 % ŠVP G), v Moravskoslezském kraji (74,0 % ŠVP G), ve Středočeském a Jihočeském kraji (73,1 % ŠVP G).

Nejvyšší počet škol byl zapojen v programu „Zvýšení nenárokových složek platů a motivačních složek mezd pedagogických pracovníků s ohledem na kvalitu jejich práce“ a v programu na podporu konektivity škol v rámci SIPVZ.

Česká školní inspekce hodnotí v navštívených školách, jaké jsou výdaje na DVPP. V přehledné tabulce uvádíme výsledky šetření na vzorku škol o finančním zajištění dalšího vzdělávání PP v roce 2009 v přepočtu na 1 PP.

Tabulka 11 Výdaje na DVPP na jednoho pedagogického pracovníka v roce 2009

Druh školy	Počet	Počet PP (přepočtený)	Školení a vzdělávání celkem na 1 PP	Z toho na DVPP pro 1 PP	DVPP meziroční index 09/08
Mateřská škola	227	1 388,78	1 414,- Kč	966,- Kč	1,11
Základní škola	453	8 849,25	1 343,- Kč	1 008,- Kč	1,10
Gymnázium	153	6 481,00	1 174,- Kč	757,- Kč	0,98

V meziročním srovnání se výdaje na další vzdělávání pedagogických pracovníků zvýšily v mateřských a základních školách, v gymnáziích byl zaznamenán mírný pokles.

5 Závěry

Souhrnné poznatky ze zjištění inspekce ŠVP a návazných šetření ve školách potvrzují fakt, že v českých školách již probíhají zásadní transformační kroky s cílem poskytovat vzdělávání odpovídající náročným požadavkům dnešní doby. I když nebyla ambice tzv. Bílé knihy a všech strategií dosud zcela naplněna ve všech cílech, je pokrok škol již zřejmý. ČŠI sledovala hypotézu, zda školy, které dokázaly obhájit vlastní ŠVP v souladu se závazným RVP, lze identifikovat jako úspěšné i v dalších oblastech inspekčního hodnocení.

Důvody nízké míry formální správnosti zpracovaných ŠVP ve všech segmentech mohou být na jedné straně v nepřiměřeně stanovených požadavcích RVP, na druhé straně mohou ukazovat na dlouhodobější problémy v systému vzdělávání, které s reformou nesouvisí (např. chybějící systémové řešení DVPP). V následujícím přehledu inspekce uvádí zjištěné vnější a vnitřní vlivy, které tvorbu ŠVP a jejich uplatnění v praxi v přechodném období významně ovlivnily.

Pozitivní opatření MŠMT ke kurikulární reformě

- Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávání a vzdělávací soustavy ČR 2007
- Rozvojové programy zacílené na kurikulární reformu
- Skupinová podpora školám se žáky se ŠVP
- Zahájení systémové podpory vzdělávacího systému formou operačního programu ESF „Vzdělávání pro konkurenceschopnost“ (OPVK)
- Zavedení rejstříku škol a školských zařízení
- Zavedení povinného vlastního hodnocení školy

Negativní vlivy na úrovni MŠMT na přípravu a uplatňování ŠVP ve školách

- Chybí cílená a dlouhodobá osvětová kampaň pro reformu
- Neexistuje komplexní rezortní monitorovací a hodnotící systém v počátečním vzdělávání
- Problémy se standardizací povinného vzdělávání na výstupech
- Nedostatek finančních prostředků na inovace a DVPP
- Mnoho legislativních změn, které vyvolávají zásadní aktualizaci ŠVP (např. přijímací řízení, výstupní hodnocení v ZV)
- Není zřejmé, jak provádět změny dokumentu, kdy jsou úpravy brány jako doplnění schváleného ŠVP a kdy je změna natolik zásadní, že vyžaduje nové zpracování a hodnocení celého ŠVP
- Nejasné vymezení povinných veřejných údajů ŠVP
- Chybí nastavení kariérního systému pro PP a motivačních podpor pro DVPP zaměřených na znalost RVP PV, tvorbu a práci se ŠVP, zvyšování ICT gramotnosti, znalostí ze speciální pedagogiky, managementu, nových psychologických poznatků, nových metod a postupů
- Nabídka certifikovaného vzdělávání k ŠVP a k získání nových kompetencí pro jeho naplňování je nízká, poptávka převyšuje nabídku

Pozitivní vliv RVP na činnost škol

- Rozhodující počet škol a pedagogických pracovníků se zapojil aktivně do procesu změn a přípravy ŠVP
- Zvýšení kvality strategických dokumentů a plánování škol
- Prvky projektového řízení a využívání rozvojových projektů
- Školy uplatňují inovativní postupy a vzdělávací obory RVP se integrují do nových vyučovacích předmětů
- Náznak vytváření neformálních sítí škol – přátelská spolupráce mezi školami

Negativní vliv RVP na činnost škol

- Vysoká míra školních vzdělávacích programů, které nejsou v souladu s požadavky rámcových vzdělávacích programů a se školským zákonem (PV 71,5 %, ZV 69,8 %, Gymnázia 60,5 %)
- Omezený přístup k finanční podpoře na inovace
- Konkurenční chování mezi školami
- Absence standardů vzdělávání v uzlových bodech vzdělávací dráhy, nedokončená reforma maturitní zkoušky
- Řešitelé RVP nereagují na časté legislativní změny
- Malá metodická podpora vlastnímu hodnocení škol, nekorespondují požadavky mezi školským zákonem, vyhláškou a RVP, nedůsledné dodržování terminologie (v rozporu s platnými školskými předpisy) způsobuje často nejednoznačnost zpracovaného ŠVP
- Rozpory se školským zákonem a jiná terminologie v RVP není vnímána pozitivně, terminologie RVP je zavádějící a příliš teoretická, nebyly vytvořeny podmínky pro přechod na novou terminologii do současné praxe škol
- Nprovázanost RVP při přechodu žáků mezi obory nebo mezi stupni vzdělání
- RVP požaduje mnoho údajů, které je potřeba častěji aktualizovat, strategický dokument se stává málo přehledným a nepoužitelným návodem pro práci pedagogů s dětmi ve třídě

Pozitivní vliv krajů na školy při přípravě a uplatňování ŠVP

- Zvyšování nabídky cílených rozvojových programů podle potřeby územního rozvoje
- Zvyšování míry zapojení hospodářských a sociálních partnerů při tvorbě školské politiky
- Vývoj krajských standardů a systémů hodnocení výsledků vzdělávání krajských škol
- Zapojení středních škol v mezinárodních aktivitách

Negativní vliv krajů na školy při přípravě a uplatňování ŠVP

- Velké rozdíly ve financování škol mezi kraji
- Velmi rozdílná úroveň zpracovaných dokumentů škol v jednotlivých krajích ve všech segmentech naznačuje možnost naplnění obav z vývoje 14 různých krajských soustav vzdělávání a narušení integrity národního vzdělávacího systému
- Upřednostnění škol zřizovaných kraji před obecními školami
- Nebyla realizována optimalizace územních sítí škol ve vazbě na demografický vývoj
- Neúčast při zajišťování společných částí zkoušek k ukončování středoškolského učiva

Pozitivní vliv vedení škol při přípravě a uplatňování ŠVP v praxi školy

- Přínos vzdělávání vedoucích pracovníků
- Zvládnutí přípravy ŠVP, zvýšení kvality strategických dokumentů s prvky projektového řízení
- Rozvoj a podpora týmové práce
- V základním vzdělávání se zlepšila nabídka volitelných vyučovacích předmětů na 2. stupni. Školy profilují svoje zaměření převážně na ICT, výuku cizích jazyků a na EVVO
- Účast v rozvojových programech MŠMT i ESF
- Vytváření neformálních sítí škol, přátelská spolupráce mezi školami
- Snaha o zvýšení účinnosti vlastního hodnocení školy

Negativní vliv vedení škol při přípravě a uplatňování ŠVP v praxi školy

- Velká administrativní zátěž při tvorbě ŠVP
- Malá nabídka softwarové podpory pro tvorbu ŠVP
- Problematická funkčnost pedagogických rad (nové kompetence k ŠVP ze zákona)

Přínos v činnosti učitelů při přípravě a uplatňování ŠVP

- Rostoucí zájem o získání nových kompetencí, zejména cestou dalšího vzdělávání (poptávka převyšuje nabídku)
- Dobrá úroveň základní informovanosti o RVP a vysoká míra spoluúčasti na tvorbě ŠVP, týmová práce
- Postupně se rozšiřuje tvůrčí přístup učitelů k výuce a snaha o zaměření výuky na klíčové kompetence
- Snaha o zapojení vhodných forem a metod vzdělávání, diferencovaný přístup
- Zvýšení povědomí o možnosti zapojení v rozvojových projektech na národní i mezinárodní úrovni
- Zájem o výsledky mezinárodních šetření výsledků žáků

Problémy v činnosti učitelů při tvorbě a uplatňování ŠVP

- Nevyvážená věková struktura učitelů
- Subjektivní pocity nízké společenské prestiže a nedostatečného finančního ohodnocení vzhledem k novým úkolům
- Nerovné platové podmínky (velké územní rozdíly)
- Nedostatečná příprava učitelů na tvorbu a práci se ŠVP
- Nízká počítačová gramotnost učitelů a stárnutí vybavení omezuje možnosti využívání prostředků ICT
- Nedostatečná připravenost učitelů na práci s žáky se sociálním znevýhodněním
- Malá participace pedagogických rad, PP nevyužívají nových kompetencí ze školského zákona

Inspekce školních vzdělávacích programů prokázala, že z hodnocení vyplývají důležité závěry pro vedení škol, pedagogy, řešitele RVP, zřizovatele, kraje i MŠMT. ČŠI ve spolupráci s přízvanými odborníky v této fázi ověřila úspěšně novou metodiku pro hodnocení souladu ŠVP a RVP. K nápravě zjištěných nedostatků v ŠVP uložila ČŠI 593 lhůt (222 v MŠ; 312 v ZŠ; 59 v G), ostatní incidenty byly řešeny namísto v průběhu školní

inspekce. Zčásti se potvrdila hypotéza, že školy, které uspěly při přípravě ŠVP v souladu s RVP jsou obvykle více inovativní a úspěšnější i v hodnocených dalších činnostech. Lze identifikovat školy s vysokým inovativním potenciálem, které mohou být příkladem dobré praxe pro rizikové školy.

Seznam zkratk

ČŠI	Česká školní inspekce
DVPP	další vzdělávání pedagogických pracovníků
DZ	dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR
G	gymnázium
IB	integrovaný blok
MŠ	mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
MZ	maturitní zkouška
OV	odborné vzdělávání
PP	pedagogický pracovník
RVP	rámcový vzdělávací program
RVP G	rámcový vzdělávací program pro gymnázia
RVP PV	rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
RVP OV	rámcové vzdělávací programy pro odborné vzdělávání
RVP ZV	rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
SOV	střední odborné vzdělávání
SVP	speciální vzdělávací potřeby
ŠVP	školní vzdělávací program
VG	víceletá gymnázia
VÚP	Výzkumný ústav pedagogický v Praze
NIDV	Národní institut dalšího vzdělávání
NÚOV	Národní ústav odborného vzdělávání
ZŠ	základní škola
ZZ	závěrečná zkouška